

Lise Öğrencilerinin Meslek Tercihleri ve Bu Tercihlerine Etki Eden Faktörler

High Schools Students' Career Choices and Factors Affecting Their Choices

Abdullah Atli^{ID}, Sertan Hamza Gür^{ID}

Öz. Bu araştırmada lise öğrencilerinin ideal bir meslekte aradıkları özelliklerin neler olduğu, ileride seçmek istedikleri meslekler ve bu mesleklerin seçiminde kimlerden ne düzeyde etkilendiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu içerisinde Malatya il merkezindeki liselerde öğrenim gören 469'u kız (%55) ve 386'sı erkek (%45) toplam 855 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, lise öğrencilerinin ideal bir meslekte aradıkları en önemli özellikler "iyi gelirinin olması", "mutluluk getirmesi" ve "kolay olması" olarak sıralanmaktadır. Lise öğrencilerinin ileride seçmek istedikleri ilk dört meslek sırasıyla "doktorluk", "mühendislik", "polis memurluğu" ve "öğretmenlik" meslekleridir. Öğrenciler meslek seçimlerinde en güçlü belirleyicileri sırasıyla "kendileri", "anne-babaları", "okuldaki öğretmenler" ve "okuldaki rehber öğretmenler" olarak görmektedirler. Elde edilen bulgular çerçevesinde uygulamacılara ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler. Meslek, Meslek seçimi, Mesleki değerler

Abstract. In this study, it is aimed to determine the characteristics of high school students in an ideal profession, the professions they want to choose in the future and how they are affected in the selection of these professions. The study group consisted of 855 high school students 469 girls, (55%) and 386 boys (45%) in high schools in Malatya. The questionnaire form, which was prepared by the researchers, was used as the data collection survey. According to the findings, the most important characteristics that high school students they want in an ideal profession are listed as higher income, happiness, and comfort. The first four professions of high school students are doctor, engineer, police officer, and teacher. The most important determinant of students' choice of profession is itself. This is followed by parents, school teachers, and school counselors. Suggestions for practitioners and researchers are presented within the framework of the findings.

Keywords. Career, Career Choices, Work values

Doç. Dr. Abdullah Atli

İnönü Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, Malatya,
Türkiye. e-mail: abduhatli@inonu.edu.tr

Sertan Hamza Gür

Psikolojik Danışman, e-mail: sertangur44@gmail.com

Geliş/Received: 19.04.2019/04.19.2019

Düzeltilme/Revision: 07.05.2019/05.07.2019

Kabul/Accepted: 12.06.2019/06.12.2019

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association
Genel Merkez / Central Office

Meslek seçimi bireyin yaşamının birçok alanını önemli ölçüde etkilemektedir. Bireyin yaptığı bu seçim ani bir karardan ziyade birçok durumdan etkilenen dinamik bir süreçtir (Kuzgun, 2000). Özellikle lise döneminden üniversiteye geçiş aşamasında bulunan öğrenciler için bu süreç daha kritik bir önem kazanmaktadır (Yeşilyaprak, 2000). İki milyonu aşkın öğrenci 2018 yılında (Öğrenci, Seçme ve Yerleştirme Merkezi [ÖSYM], 2018) üniversiteye yerleşmek için zorlu sınavları atlatarak istedikleri bölüme yerleşmeye çalışmışlardır. Görünürde asıl sorun üniversite sınavını kazanarak herhangi bir bölüme yerleşmek olarak görünse de bazı öğrenciler seçtikleri bölümün kendilerine uygun olmadığını düşünerek yeni arayışlar içerisine girebilmektedirler. Çağımızın hızlı gelişimi, bilim ve teknolojideki ilerlemeler meslek çeşitlerinin artmasına, mesleklerin niteliklerinin değişmesine ve karmaşıklaşmasına neden olmaktadır. Meslek seçimi aşamasında bulunan lise öğrencileri mesleklerin aradıkları niteliklerin farklılaşması ve en önemlisi de mesleklerin iş bulma olasılıklarının hızla değişimi nedeniyle zorluklar yaşamaktadırlar. Söz konusu değişimler meslek seçiminde yaşanan kararsızlığı arttırmaktadır. Bu nedenlerle lise öğrencilerinin tercih etmeyi planladıkları mesleklerin neler olduğunun, ideal mesleklerin özelliklerine ilişkin algılarının ve meslek seçimlerinde kimlerin ne düzeyde etkili olduğunun belirlenmesi bu hızlı değişimin daha kolay anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

İlgili literatür incelendiğinde meslek seçimini etkileyen birçok etmen bulunduğu söylenebilir. Bu süreçte, toplum, arkadaş çevresi, ailenin beklentileri, mesleğe verilen değer, mezun olduktan sonra iş bulma olanakları ve bireyin kişilik özellikleri etkili olmaktadır (Frady, 2005; Zunker, 2006). Bronfenbrenner (1979, Akt., Zunker, 2006) bireyin meslek seçiminde onu etkileyen mikro sistem (bireyin kendisi), meso sistem (aile, akranlar ve sınıf arkadaşları), eko sistem (aile dostları, diğer akrabaları ve komşuları) ve makro sistem (ideolojik gruplar ve sosyal gruplar) olarak dört temel sistemin olduğunu belirtmektedir. Bu sistemler daire şeklinde iç içe geçmiş ve birbirlerinden bağımsız değildir. Meslek seçimini etkileyen faktörleri meslek seçim kuramları da farklı şekillerde açıklamaya çalışmışlardır. Bu kuramların birçoğu daha çok kişisel etmenler (yetenek, ilgi, kişilik özellikleri, değer) üzerine yoğunlaşmakla beraber meslek seçiminde çevresel etmenlerin de etkili olduğunu belirtmektedirler (Roe, 1956; Sharf, 2006). Bireyi etkileyen çevresel faktörler aile, arkadaşlar, öğretmenler, televizyon dizileri gibi birçok faktör olarak çeşitlenmektedir. Bahsedilen bu çevresel etkiler lise döneminde etkisini daha da belirginleştirmektedir (Ginzberg,

Ginsburg, Axelrad ve Herma, 1951; Niles ve Bowsbey, 2005). Birey bu dönemde gideceği üniversiteyi ve bölümünü belirler. Bu nedenle hangi çevresel faktörlerin ne düzeyde etkili olduğunun bilinmesi lise öğrencileri için yapılacak mesleki rehberlik çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

Meslek seçimini etkileyen bir diğer ana bileşen kişisel faktörlerdir. Kişisel faktörlere bakıldığında; ilgiler, yetenekler, değerler, cinsiyet, başarı, tutumlar, önyargılar, kişilik özellikleri, deneyimler, sağlık koşulları, inançlar, eğitim, zekâ gibi birçok faktör bulunmaktadır. Türkiye’de mesleki rehberlik ile ilgili çalışmalar daha çok bireylerin kişisel faktörlerini belirleme ve meslekler ile ilişkilendirme üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmalar kişisel faktörlerin meslek seçiminde güçlü yordayıcılar olduğunu belirtmektedirler (Aşçı, 2014; Çiftçi, Bülbül, Bayar-Muluk, Çamur-Duyan ve Yılmaz, 2011). Meslek seçiminde kişisel faktörler arasında en güçlü belirleyicilerden biri de mesleki değerlerdir (Brown ve Crace, 1996). Mesleki değerler aslında bir mesleğe ilişkin kişinin yüklediği ideal özelliklerdir. Kişi bir mesleğin icrasından sonra elde edeceği sonucu (iyi gelir, saygınlık, özgürlük vb.) o mesleğin ideal özellikleri olarak tanımlamaktadır. Mesleki değerler bireyin bir iş ya da etkinliği ne için yapmak istediğine dair düşüncelerini ifade etmekte (Round ve Armstrong, 2005) ve bireyin meslekten elde edeceği doyumla ilişkilendirilmektedir (Brown, 2003; Kuzgun, 2006; Patton, 2000; Yu, 2011). Değerler çevre, kültür, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet gibi birçok faktörden etkilenebilmektedir (Brown ve Crace, 1996; Reeves ve Karlitz, 2005). Mesleki değerlerin cinsiyet açısından ne şekilde farklılaştığını inceleyen araştırmalar erkeklerin kazanç ve güvenceye, kadınların ise topluma hizmet ve insanlarla bir arada olmaya öncelik verdiklerini belirtmektedir (Kammer, 1987; Meikle, 2008). Mesleki değerlerin tam sayısını bilebilmenin ve onları sınıflandırmanın zor olmasıyla birlikte bu konuda literatürde birbirinden farklı birçok sınıflandırma yapılmıştır (Atli, 2012; Kuzgun, 2000; Leong, 1991; Murphy, 2000; Schein, 2007; Sverko, Babarovic ve Sverko, 2008). Örneğin Kuzgun (2000) mesleki değerleri şu temel başlıklar altına sınıflandırmıştır: bağımsızlık, değişiklik, düzenli ve kararlı bir yaşam sürme, ilerleme, ilgileri geliştirme, işbirliği, kazanç, liderlik, risk alma, sosyal güvence, toplumsal saygınlık, ün-şöhret sahibi olma, yaratıcılık, yarışma, yeteneği kullanma ve geliştirme. Ne kadar farklı sınıflandırmalar bulunsa da bireyler mesleki değerlerine göre davranışlarını biçimlendirmekte ve bu değerler meslekle ilgili tüm süreci etkileyebilmektedirler. Bu nedenle mesleki değerlerin

olabildiğince erken tespit edilmesi ve mesleki rehberlik ve danışma sürecinde değerlendirilmesi önemli bir konudur (Murphy, 2000; Shoffner, 2006).

Birçok araştırma kişisel faktörlerin gücüne vurgu yaparken bir diğer taraftan bazı araştırmalar da çevresel faktörlerin meslek seçiminde önemli ve tamamlayıcı rolüne yeterince vurgu yapılmadığını belirtmektedir. Aile bireyleri çocuğun özdeşleşeceği modeller olarak işlev gördüklerinden meslek seçiminde çevresel faktörlerden en çok aile, özellikle ebeveynler etkili olmaktadır (Amundson ve Perner, 1998; Aytakin, 2005; Büyükgöze Kavas, 2005; Emre, 2014; Erdil, 2006; Hairston, 2000; Mashankhan, 2013; Ömürbek ve Usul, 2008; Vurucu, 2010). Son yıllarda meslek seçimi aşamasında bulunan gençlerin, özellikle aile ve çevre beklentileri karşısında kendi özelliklerini keşfetmeyi ciddi bir şekilde göz ardı ettikleri görülmektedir. Aileler daha çok çocukları için en iyi seçimleri kendilerinin yapabileceğini ifade etmektedirler. Bazı aileler çocuklarına “bu meslek senin için en iyisi” diyerek çocuğun meslek gelişim süreci içinde karar verme becerileri engellemektedir (Brown, 2003). Ayrıca, ailelerin çocuklarının meslek seçiminde maddi kazanç ve iş güvencesi gibi değerleri ilk sıraya koydukları görülmektedir (Ferrari ve diğ., 2009). Genç, Kaya ve Genç (2007) yaptıkları araştırmada tıp fakültesini tercih eden öğrencilerin büyük bir kısmının ailelerinin önerileri ve iş güvencesi kaygıları ile bölümü seçtiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaların bir kısmı ebeveynlerin hangi özelliklerinin çocuklarının meslek seçimi üzerinde etkili olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Etkili olan özellikler içerisinde özellikle anne-babanın öğrenim durumu (Erdil, 2006, Korkut-Owen, Kepir, Özdemir, Ulaş ve Yılmaz, 2012), mesleği (Adıgüzel, 2009), aylık gelir düzeyi (Başkal, 2009; Emre, 2014; Erdil, 2006) ve tutumu (Feldman, 2003) gelmektedir. Bu etkiler detaylandırıldığında yönetici veya profesyonel kişilerin çocuklarının anne-babaları gibi yönetsel ve profesyonel işlere eğilim gösterdikleri (Akgün, Can ve Kavuncubaşı, 1995) ve ayrıca kız çocuklarının anne-babalarının meslek tercihlerine daha fazla uyum gösterme eğiliminde oldukları görülmektedir (Brown, 2003; Sav, 2008). Aile üyeleri dışında bireyin meslek seçiminde etkili olan diğer kişiler de çevresinde bulunan ve kendisi için rol model olan kişilerdir. Bu kişiler yakın arkadaşlar, öğretmenler, kişisel kahramanlar, medyada tanınan kimseler olabilmektedir (Korkut-Owen, 2008). Okulda en önemli model öğretmen olarak düşünülebilir (Mercimekçi, 2003). Bununla birlikte yapılan araştırmaların bazılarında okul ve dershanedeki öğretmenlerin meslek seçimine etkisinin bulunmadığı görülmektedir (örn. Özyürek ve Atıcı, 2016). Araştırmalar öğretmenlerin meslek seçiminde

doğrudan etkili olmadıklarını gösterse de öğrenciler öğretmenlerin tutum ve davranışlarından ve mesleklere ilişkin yaklaşım ve önerilerinden etkilenebilmektedirler (Kolukısa, 2015). Meslek seçiminde bir diğer çevresel faktör de arkadaşlardır (Vurucu, 2010). Ortaokul ve lise döneminde çocuk özellikle arkadaşları ile etkileşime girer. Bu dönemde birey ilgi ve yeteneklerinden çok, arkadaşlarının etkisiyle karar verebilir (Mercimekçi, 2003). Kiuru ve diğerlerinin (2012) yaptıkları çalışmada öğrencilerin ergenlik döneminde en yakın arkadaşları ile benzer kariyer hedeflerini amaçladıklarını göstermiştir. Meslek tercihlerinde medyanın (televizyon dizileri, toplumun zihninde etkiler bırakan olaylar ve haberler) etkisi son zamanlarda dikkat çekmektedir (Karaca, 2018). Araştırmalar televizyon dizilerinin öğrencilerin kariyer hedeflerini biçimlendirmede etkili olduğunu göstermektedir (Hoffner ve diğ., 2006; King ve Multon, 1996). Sonuç olarak çevrelerindeki sevilen ya da önem verilen kişilerin lise öğrencilerinin kariyer hedeflerini belirlemede etkili olduğu görülmektedir (Korkut-Owen, Mutlu-Süral, Arıcı-Şahin ve Demirtaş-Zorbaz, 2015). Bireyin çevresinde yer alan etkili bireylerin doğru yönlendirmeleri bireyin kariyer kararı verme sürecinde ilerlemesini kolaylaştırarak daha sağlıklı kararlar vermesine katkı sağlayacaktır (Işık, 2013; Kracke, 2002).

Öğrencilerin meslek seçimine etki eden faktörler üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla yetenek, ilgiler, değerler gibi kişisel faktörlere odaklandığını, aile ve özellikle ebeveyn etkisi dışında çevresel faktörlerin ise daha az çalışıldığı görülmüştür. Çevresel faktörleri inceleyen araştırmalar incelendiğinde ise akraba, ders öğretmenleri ve rehber öğretmenler gibi bazı faktörlerin genellikle araştırmalara dâhil edilmediği görülmüştür. Çevresel faktörlerin lise öğrencilerinin meslek seçiminde ne kadar etkili olduğunu araştıran tarama çalışmaları da oldukça sınırlıdır. Bu yüzden yapılacak olan bu araştırmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma lise öğrencilerinin ideal bir meslekte aradıkları özelliklerin neler olduğu, ileride seçmek istedikleri meslekler ve bu mesleklerin seçiminde kimlerden ne düzeyde etkilendiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde bu araştırmanın soruları şu şekildedir:

1. Lise öğrencileri için ideal bir mesleğin özellikleri nelerdir?
2. Lise öğrencilerinin ileride seçmek istediği meslekler nelerdir?

3. Lise öğrencileri meslek seçimi yaparken kimlerden ne düzeyde etkilenmektedirler?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışmada, bir evren içinde seçilen bir örneklem üzerinden yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki eğilim, tutum veya görüşlerin numerik olarak betimlenmesini amaçlayan tarama (survey) araştırması kullanılmıştır (Creswell, 2014). Bu çerçevede 855 lise öğrencisinin “ileride hangi meslekleri tercih etmek istedikleri”, “ideal bir mesleğin özelliklerine ilişkin algıları” ve “meslek seçiminde kimlerden etkilendikleri” belirlenmiş ve analiz sonuçları görselleştirilerek grafikler halinde sunulmuştur.

Çalışma Grubu

Çalışma verileri 2014-2015 ve 2015-2016 eğitim öğretim yıllarında Malatya ili merkezinde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017) kullanılarak toplamda 855 lise öğrencisinden elde edilmiştir. Öğrencilerin yaşları 15-17 ($\bar{x} = 16.28$ yaş, $ss = 0.75$) aralığındadır. Öğrencilerin 469’u kız (%55) ve 386’sı erkektir (% 45). Araştırmaya katılan öğrenciler 9. sınıf ($n = 153$; %17.9), 10. sınıf ($n = 312$; %36.5) ve 11. sınıf ($n = 390$; %45.6) öğrencilerinden oluşmakta ve öğrenciler 190’ı Genel Lise (22.2), 415’i Anadolu Lisesi (%48.5), 49’u Fen Lisesi (%5.7) ve 201’i meslek lisesi (%23.5) olmak üzere dört farklı okul türünden okulda öğrenim görmektedirler.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Bu anket formunun birinci kısmında öğrencilerin kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, sınıf, okul) yer almaktadır. Anket formunun ikinci kısmında “ileride hangi mesleği seçmek istersiniz?”, “sizce ideal mesleğin özelliği nedir?” soruları açık uçlu olarak sorulmuştur. Anket formunun üçüncü kısmında öğrencilerin meslek seçiminde kimlerden ne düzeyde etkilendiklerinin belirlenmesi amacıyla dokuz boyutlu (anne-baba, diğer akrabalar, okul rehber öğretmeni, dersane rehber öğretmeni, okuldaki öğretmenler, dersanedeki

öğretmenler, arkadaşlar, televizyon, kendi) bir derecelendirme ölçeği verilmiştir. (örnek madde: *Meslek seçerken anne-babamdan etkilenme düzeyim*). Her madde 1: hiç etkilenmedim ve 10: tamamen etkilendim aralığında puanlanmaktadır.

İşlem Yolu

Veriler toplanırken okul yöneticilerine araştırmanın amacı konusunda bilgi verilmiştir. Araştırma öğrencilere anlatılıp meslek seçimi konusu belirtildiğinde öğrencilerin neredeyse tamamı araştırmaya gönüllü olarak katılmak istemişlerdir. Araştırmanın verileri birinci yazar tarafından anket formları aracılığıyla sınıf ortamında ve grup halinde uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Başlangıçta 992 öğrenciye uygulama yapılmış ancak 137 öğrenci eksik ve yanlış doldurmadan dolayı analize dâhil edilmemiş sonuç olarak 855 lise öğrencisi üzerinden analizler yapılmıştır. “Sizce ideal bir mesleğin özelliği nedir?” sorusuna verilen cevaplar tablo haline getirilirken benzer özellikler ifade eden durumlar daha kapsayıcı kategoriler oluşturularak analiz edilmiştir. Bu süreçte içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmacılar kategorileri ayrı ayrı oluşturmuş ve işlem tamamlandıktan sonra iki araştırmacı kategorileri birbirleri ile karşılaştırarak ortak bir karara varmışlardır. Sonuç olarak öğrencilerin ideal bir mesleğe ilişkin “akademik başarıma uygun olmalı”, “mesleğin özellikleri bana uygun olmalı”, “bayanlara uygun olmalı” gibi ifadeler daha kapsayıcı olduğu düşünülen yeteneklerime-kişisel özelliklerime uygun olmalı kategorisinde; “yoğun bir iş olmalı”, “eğlenceli bir iş olmalı”, “seyahatleri olan bir iş olmalı”, “riskli bir iş olmalı”, gibi ifadeler ise hareketli-heyecanlı olmalı kategorisinde toplanmış ve toplam 10 kategori bulunmuştur. Öğrencilerin ideal meslek algılarına ilişkin cevapları analiz edilirken her bir öğrenci sadece tek bir özelliği belirtmiştir. Dolayısıyla bulgularda yer alan her bir frekans değeri bir öğrenciyi ifade etmektedir. “İleride hangi mesleği seçmek istersiniz?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar SPSS-21 programına aktarılmış, verilen cevaplar tablo haline getirilmiş ve %1’in üzerinde frekans değerine sahip meslekler (örn: Doktor, Mühendis) bulgularda doğrudan belirtilmiştir. Ancak %1 ($f = 10$)’in altında frekans değerine sahip olan meslekler ise (örn: bankacı, kaymakam, diyetisyen, oyuncu, esnaf) “diğer” adı altında toplanarak bulgularda gösterilmiştir. Öğrencinin meslek seçiminde kimden etkilendiği belirlemek için sorulan dokuz maddelik soruların analizi SPSS-21 programı ile yapılmıştır.

Veriler programa aktarılmış ve her sorunun ortalama değerleri alınmıştır. Analiz sonucunda yüksek puan öğrencinin daha fazla etkilendiğini düşündüğü kişi veya kişileri belirtmektedir.

BULGULAR

Araştırmanın amacı kapsamında toplanan veriler analiz edildikten sonra aşağıda yer alan verilere ulaşılmıştır. Sırasıyla lise öğrencilerinin ideal meslek özellikleri, lise öğrencilerinin ileride seçmek istedikleri meslekler, lise öğrencilerinin meslek seçiminde etkili olan faktörler bulguları sunulmuştur.

Tablo 1. Lise Öğrencilerinin İdeal Meslek Özellikleri	N	%
Geliri İyi Olmalı	201	23.5
Beni Mutlu Etmeli	186	21.8
Kolay ve Rahat Olmalı	118	13.8
Çalışma Saatleri Uygun Olmalı	85	10.0
Yeteneklerime-Kişisel Özelliklerime Uygun Olmalı	70	8.2
Saygın Olmalı	43	5.0
Hareketli-Heyecanlı Olmalı	41	4.8
İş Garantisi Olmalı	40	4.7
İnsanlara Faydalı Olmalı	38	4.4
Özgür Olabilmeliyim	33	3.9

Tablo 1’de görüldüğü gibi lise öğrencileri arasında ideal mesleklerinde aradıkları en önemli üç özellik sırasıyla “geliri iyi olmalı” ifadesi 201 (%23.5) öğrenci, “beni mutlu etmeli” ifadesi 186 (%21.8) öğrenci, “kolay ve rahat olmalı” ifadesi 118 (%13.8) öğrenci tarafından belirtilmiştir. En az bahsedilen üç özellik ise sırasıyla “iş garantisi olmalı” ifadesi 40 (%4.7) öğrenci, “insanlara faydalı olmalı” ifadesi 38 (%4.4) öğrenci, “özgür olabilmeliyim” ifadesi 33 (%3.9) öğrenci tarafından belirtilmiştir.

Tablo 2. Lise Öğrencilerinin İleride Seçmek İstedığı Meslekler	N	%
Doktor	153	17.9
Mühendis	135	15.8
Polis Memuru	69	8.1
Öğretmen	67	7.8
Avukat	56	6.5
Mimar	46	5.4
Savcı	33	3.9
Hemşire	30	3.5
Fizyoterapist	29	3.4
Diş Hekimi	27	3.2
Hâkim	26	3.0
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	25	2.9
Eczacı	20	2.3
Askeriye	18	2.1
Psikolog	16	1.9
Muhasebeci	14	1.6
Pilot	14	1.6
Politikacı	11	1.3
İlahiyat	10	1.2
Diğer	56	6.5

Tablo 2’de görüldüğü gibi lise öğrencileri tarafından en çok istenilen dört meslek sırasıyla “doktor” 153 (%17.9) öğrenci, “mühendis” 135 (%15.8) öğrenci, “polis memuru” 69 (%8.1) öğrenci, “öğretmen” 67 (%7.8) öğrenci tarafından istenmektedir. Ayrıca yüzde birden daha az sıklığa sahip olanların girdiği diğer grubunda sırası ile “bankacı”, “kaymakam”, “diyetisyen”, “oyuncu”, “esnaf”, “yönetici”, “elektrik teknisyeni”, “veteriner”, “spiker”, “odyolog”, “anestezi uzmanı”, “hostes”, “öğretim üyesi-öğretim elemanı”, “gazeteci”, “dedektiflik”, “uluslararası ticaret”, “uzay araştırmacısı”, “bahçe bitkileri üreticisi ve pazarlayıcısı”, “fotoğrafçılık”, “grafiker”, “antrenörlük”, “bilgisayar teknikerliği”, “elektronik ve haberleşme”, “acil tıp teknisyeni”, “ressam”, “müziyen”, “çevirmen” ve “tiyatro oyuncusu” meslekleri ile meslek alanları bulunmaktadır. Diğer grubundaki meslekler ve meslek alanları toplam 56 öğrenci tarafından istenmektedir.

Tablo 3. Lise Öğrencilerinin Meslek Seçiminde Etkili Olan Faktörler	X	Ss
Kendi	9.80	0.53
Anne-Baba	6.67	2.83
Okuldaki Öğretmenler	4.21	2.71
Okul Rehber Öğretmeni	3.75	2.76
Televizyon	3.68	2.95
Arkadaşlar	3.68	2.67
Diğer Akrabalar	3.42	2.64
Dershanedeki Öğretmenler	3.00	2.58
Dershane Rehber Öğretmeni	2.98	2.62

Tablo 3'te görüldüğü gibi lise öğrencileri, mesleki seçim kararlarını vermelerinde sırasıyla en çok kendilerinin ($\bar{x}=9.8$, $ss=0.53$), anne-babalarının ($\bar{x}=6.67$, $ss=2.83$), okul öğretmenlerinin ($\bar{x}=4.21$, $ss=2.71$), okul rehber öğretmenlerinin ($\bar{x}=3.75$, $ss=2.76$), televizyonda yer alan karakterlerin ($\bar{x}=3.68$, $ss=2.95$), arkadaşlarının ($\bar{x}=3.68$, $ss=2.67$), anne-baba dışındaki akrabalarının ($\bar{x}=3.42$, $ss=2.64$), dershanedeki öğretmenlerinin ($\bar{x}=3.00$, $ss=2.58$) ve dershane rehber öğretmeninin ($\bar{x}=2.98$, $ss=2.62$) etkili olduğunu belirtmişlerdir.

TARTIŞMA

Yapılan araştırma sonucunda lise öğrencileri için ideal bir mesleğin özellikleri gelirlinin iyi olması, kişisel mutluluk sağlaması ve yapılacak işin kolay ve rahat olması olarak sıralanmıştır. Bir mesleğin icrasından sonra elde edilen sonuçlar olarak tanımlanan mesleki değerler, bireyin meslek seçiminde en etkili faktörlerden biridir. Bireylerin mesleklere yükledikleri değerler kuşkusuz bireyden bireye, zamana ve bulunduğu toplumun mesleklere yükledikleri değerlere göre farklılaşmaktadır (Reeves ve Karlitz, 2005). Yapılan birçok araştırma sonucu bireylerin meslek seçimlerinde en fazla önem verdikleri değerlerden birinin de “kazanç” değeri olduğu görülmektedir (Brown, 2003; Duffy ve Sedlacek, 2007; Kuzgun, 2006; Murphy, 2000). Kuzgun da (2004) mesleğin tanımını yaparken mesleğin en temel bileşenlerinden birinin “para kazanmak için yapılan” etkinlik olarak tanımlamıştır. Para değeri ile sosyal statü ve mutlu olma gibi değerler birbiri ile ilişkilidir. Dolayısıyla yüksek gelire sahip bir mesleğe sahip olmak birey için birçok avantajın oluşmasına neden

olmaktadır. Bu durum lise öğrencilerinin meslek seçiminde ilk sırada yer alan ideal meslek özelliğini yüksek gelir olarak düşünmesi ile ilişkili olabilir. Yüksek gelirden sonra öğrencilerin en çok önemsedikleri özelliklerden bir diğeri de bir mesleği yaparken mutlu olmaktır. Öğrenciler sıkılmadan keyif alarak sevdikleri işleri yapmak istemektedirler. Kuramcılar mesleğin toplum yararına sonuçları üzerine vurgu yaparken aynı zamanda mesleğin bireyin psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan yönüne de vurgu yapmaktadırlar. Kendine uygun bir meslek seçmiş birey aslında yaşamdan beklediği birçok psikolojik ihtiyacı karşılama yönünde büyük bir fırsat yakalayabilir. Bu açıdan bireylerin kendileri için uygun meslekleri seçmeleri mutlu olmalarına olanak tanımaktadır (Brown, 2003; Field, 2008).

Lise öğrencileri “İleride hangi mesleği seçmek istersiniz?” sorusuna ilk sırada “doktor” cevabını vermişlerdir. Doktorluk mesleği ülkemizde hala iş garantisi ve iyi gelir mesleki değerlerini karşılayan bir meslektir. Genç ve diğerlerinin (2007) tıp fakültesinde okuyan öğrencilerin neden doktorluk mesleğini tercih ettiklerine dair yaptıkları araştırmada öğrencilerin çoğunluğu para ve iş garantisi cevabını vermiştir. Bu araştırmaya benzer şekilde öğrenciler meslek tercihlerini yaparken daha çok iş garantisi ve para gibi faktörlerin etkisinde kalmaktadırlar. İkinci ve üçüncü sırada tercih edilen mühendislik ve polis memurluğu mesleklerinin de görece diğer mesleklere göre atanma olasılıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında bazı öğrenciler kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini dikkate alarak mühendislik mesleklerine yönelmiş olmaları da mümkündür.

Lise öğrencileri ileride seçecekleri mesleklere karar verme sürecinde kimlerden etkilendiklerine dair sorunun cevabına ilk sırada “kendim” cevabını vermişlerdir. Özellikle ergenlik döneminde birey çevresinde önem verdiği kişilerden (anne-baba, akraba, arkadaş, öğretmen, vb) etkilense de meslek seçerken merkeze kendi kararlarını konumlandırmaktadır. Öğrenciler ikinci sırada etkilendikleri kişiler olarak da anne-babalarını belirtmişlerdir. Birçok araştırma bireyin meslek seçiminde sürekli iletişim halinde olduğu en yakın rol modellerin ebeveynler olduğunu belirtmektedir (Adıgüzel, 2009; Akgün ve diğ.,1995; Başkal, 2009; Brown, 2003; Emre, 2014; Erdil, 2006; Feldman, 2003; Korkut-Owen ve diğ., 2012; Sav, 2008; Schröder, Schmitt-Rodermund ve Arnoud, 2011). Bu araştırmada da benzer şekilde lise öğrencilerinin meslek seçiminde yaşamlarında önemli rol modellerinden biri olan anne babalarının kararlarını daha çok önemsedikleri görülmektedir. Öğrencilerin meslek seçimlerinde etkili olan

kişilerden bir diğeri de öğretmenleridir (Büyükgöze Kavas, 2005; Kolukısa, 2015; Mercimekçi, 2003). Yapılan araştırmada öğrencilerin meslek seçiminde etkilendikleri kişilerde üçüncü sırada okuldaki branş öğretmenleri yer almaktadır. Bu durum öğrencilerin ebeveynlerinden sonra meslek seçimlerinde etkilendikleri en önemli kişilerin okuldaki öğretmenler olduğunu göstermektedir. Öğrencinin meslek seçiminde etkili olan kişilerden dördüncü sırada okuldaki rehber öğretmenler gözükmektedir. Okulda görev yapan rehber öğretmenlerin en önemli görevlerinden biri de mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmeti sunmaktır. Lise öğrencilerinin bu dönemde gerçekleştirilmesi gereken mesleki gelişim görevlerini yerine getirmesi için profesyonel yardım hizmeti sunan okul rehber öğretmenleri, öğrencilerinin kendi ilgi, yetenek ve özelliklerine uygun üst öğrenim ya da meslek alternatifleri konusunda en kritik görevi üstlenmektedir (Çakır, 2003; Super, 1995; Yeşilyaprak, 2011).

Ergenlik döneminde bireyin akranlarından ciddi şekilde etkilenmekte hatta akranları ile ortak meslek seçmeye eğilimli oldukları bilinmektedir (Kiuru diğ., 2012; Mercimekçi, 2003; Vurucu, 2010). Bununla birlikte bu araştırmada akranların etkisi beklenildiği kadar yüksek olmamıştır. Öğrenciler gelecekle ilgili etkileyecek bir seçim olan meslek seçimi için daha deneyimli olduklarını düşündükleri anne-baba ve öğretmenlerinin kararlarını daha gerçekçi bulmuş olabilirler. Kendileri gibi yeterince deneyime sahip olmayan ve meslek seçimi konusunda benzer arayışlar ve kararsızlıklar yaşayan akranlarının etkisi olsa da bu etki öğrencinin ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin gerisinde kalmıştır. Meslek seçimi sürecinde televizyon ve sosyal medya da etkili faktörlerden birisidir. Özellikle televizyon dizilerinde yer alan kahramanlar lise dönemi öğrencilerinin meslek seçimi kararlarını etkilemektedir (Hoffner ve diğ., 2006; Karaca, 2018; King ve Multon, 1996). Genel olarak araştırmalar anne-baba dışında yakın akrabaların mesleğe giriş sürecinde bireyi etkilediğini belirtse de (Bentolila, Michelacci ve Suarez, 2010) bu araştırmada yakın akrabaların etkilerinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Son olarak lise öğrencilerinin algılarına göre meslek seçim sürecinde etkisini en az olarak belirttikleri kişiler dersane öğretmenleri ve dersane rehber öğretmenleridir. Türkiye’de artık kapanmış olsalar da dersaneler genel olarak sınav başarısı üzerine odaklanmış eğitim kurumları olarak algılanmaktaydı. Öğrenciler buradaki öğretmenleri sınav başarılarını arttırmaya yardımcı olan kişiler olarak görmüş olabilirler. Bu

nedenle dershanede çalışan öğretmenleri kendi okullarındaki öğretmenler kadar etkili rol model olarak görmemiş olabilecekleri düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, lise öğrencilerinin daha çok iş güvencesi temelli mesleklere yöneldikleri görülmektedir. Bu tercihlerinde daha çok kendi ilgi, yetenek ve mesleki değerlerini dikkate aldıkları ikinci sırada ise ebeveynlerinin önerilerini önemsedikleri görülmektedir. Bu bulgular bize lise öğrencileri için meslek seçimi sürecinde iş güvencesi ve ekonomik gelirin önemli kriterler olduğunu göstermektedir. Okullarda yapılacak mesleki rehberlik çalışmalarında son dönemlerde etkisini daha belirgin bir şekilde gösteren iş güvencesi değerini dikkate alarak öğrencilere mesleki yönlendirme hizmetleri sunulmasını zorunlu kılmaktadır. Her ne kadar öğrenciler meslek tercihlerinde en önemli karar vericiyi kendileri olarak göstetseler de bu tercihlerinde kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerinden çok iş güvencesi ve ekonomik gelir değerleri tarafından kısıtlanmış olarak gözükümlerler. Bu kısıtlamaya anne-babanın çocuklarının geleceklere konusundaki kaygıları daha da derinleştirmektedir. Yapılacak mesleki rehberlik hizmetlerinde öğrencilerin yaşadıkları bu kısıtlamaların hem öğrenci hem anne-baba üzerindeki psikolojik etkileri üzerine çalışılması gerekmektedir. Özellikle okul rehber öğretmeninin meslek seçiminde kritik bir dönemde olan lise öğrencilerinin ebeveynleri ile meslek seçimi sürecinin zorlukları, etkili faktörleri ve olası psikolojik sonuçları ile ilgili seminer çalışmalarının oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın önemli bulgularından biri de okul branş öğretmenlerinin öğrencilerin meslek tercihleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olmasıdır. Bu nedenle sunulacak bir diğer öneri de okuldaki branş öğretmenlerinin mesleki rehberlik çalışmalarında daha etkin katılmaları gerektiğidir.

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmanın da sınırlılıkları vardır. Yapılan bu araştırmanın verileri Malatya il merkezinde bulunan liselerde öğrenim gören lise öğrencilerinden elde edilmiştir. Bu araştırmadan elde edilen bulguların genellenebilir özelliğini güçlendirmek için farklı örneklerde test edilmesi gerekir. Ayrıca bu araştırma dönem sonunda uygulandığı için sınava yoğun olarak hazırlanan 12. sınıf öğrencilerine ulaşılammıştır. Kısa bir süre sonra üniversite sınavına girerek meslek tercihi yapacak olan 12. sınıfların araştırmaya dâhil edilememesi bu araştırmanın en önemli sınırlılıklarından biridir. İleride

benzer konularda yapılacak çalışmalarda söz konusu öğrenci grubunun araştırmaya dâhil edilerek analizlerin yapılması daha güçlü bulguların elde edilmesini sağlayabilir.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Abdullah Atli. Doç. Dr. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD, Malatya, Türkiye. abdullahatli@inonu.edu.tr
Doç.Dr. Abdullah ATLI, Inonu University, Faculty of Education, Department of Psychological Counseling and Guidance, Malatya, Turkey. abdullahatli@inonu.edu.tr

Sertan Hamza GÜR, Psikolojik Danışman, sertangur44@gmail.com
Sertan Hamza GÜR, Counselor, sertangur44@gmail.com

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

It has been declared by the authors that there is no conflict of interest.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding support was received.

ORCID

Abdullah Atli <https://orcid.org/0000-0001-7504-484X>

Sertan Hamza Gür <https://orcid.org/0000-0002-7401-7505>

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2009). Shein'in kariyer çapaları perspektifinde Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF öğrencilerinin kariyer değerlerine ilişkin bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 277-292.
- Akgün, A., Can, H., & Kavuncubaşı, Ş. (1995). *Kamu ve özel kesimde personel yönetimi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Amundson, N. E., & Penner, K. (1998). Parent involved career exploration. *The Career Development Quarterly*, 47(2), 135-144.
- Aşçı, S. (2014). *Öğrenci hemşirelerin meslek seçimlerini etkileyen faktörler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atlı, A. (2012). *Lise öğrencilerinin mesleki değerlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Aytekin, A. (2005). *Meslek seçimini etkileyen sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Başkal S. (2009). *Anadolu, fen ve genel liselerde eğitim alan son sınıf öğrencilerinin bir üst öğrenime geçişte meslek seçimi ile ilgili yaşadıkları kayguların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bentolila, S., Michelacci, C., & Suarez, J. (2010). Social contacts and occupational choice. *Economica*, 77(305), 20-45.
- Brown, D. (2003). *Career information, career counseling and career development*. ABD: Pearson Education, Inc.
- Brown, D., & Crace, R. K. (1996). Values in life role choices and outcomes: A conceptual model. *The Career Development Quarterly*, 44(3), 211-223.
- Büyükgöze Kavas, A. (2005). Eğitim fakültesi öğrencilerinin aldıkları mesleki rehberlik hizmetleri ve mesleklerini değiştirmek isteme düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 21, 111-122.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (23. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Demir, S. B., Çev. Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çakır, M.A. (2003). *Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, G. E., Bülbül, S. F., Muluk, N. B., Duyan, G. Ç., & Yılmaz, A. (2011). Sağlık bilimleri fakültesini tercih eden öğrencilerin, üniversite ve meslek tercihlerinde etkili olan faktörler. *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 22(3), 151-160.
- Duffy, R. D., & Sedlacek, W. E. (2007). The work values of first-year college students: Exploring group differences. *The Career Development Quarterly*, 55, 359-364.

- Emre, T. (2014). *Bireysel kariyer yönetimini etkileyen faktörler: İşletme öğrencilerinin kariyer tercihleri üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Erdil, Z. (2006). *Hacettepe Üniversitesi hazırlık sınıfı öğrencilerinin mesleki ilgi ve yetenek alanları ile meslek tercihlerini etkileyen bazı faktörlerin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Feldman, D. C. (2003). The antecedents and consequences of early career indecision among young adults. *Human Resource Management Review*, 13(3), 499-531.
- Ferrari, L., Nota, L., Soresi, S., Blustein, D. V., Murphy, K. A., & Kenna, A. C. (2009). Constructions of work among adolescents in transition. *Journal of Career Assessment*, 17(1), 99-115.
- Field, S. (2008). *Career coach: Managing your career in education*. New York: Ferguson Publishing, Inc.
- Fraday, W. P. (2005). *A study of high school student's career interest inventories and their relationships to students completion of occupational programs* (Unpublished doctoral dissertation). Clemson University, USA.
- Genç, G., Kaya, A., & Genç, M. (2007). İnönü Üniversitesi tıp fakültesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14), 49-63.
- Ginzberg, E., Ginsburg, S. W., Axelrad, S., & Herma, J. L. (1951). *Occupational choice*. New York: Mss Educational Publishing Company, Inc.
- Hairston, J. E. (2000). How parents influence African American students' decisions to prepare for vocational teaching careers. *Journal of Career and Technical Education*, 16(2), 5-15.
- Hoffner, C. A., Levine, K. J., Sullivan, Q. E., Crowell, D., Pedrick, L., & Berndt, P. (2006). TV characters at work: Television's role in the occupational aspirations of economically disadvantaged youths. *Journal of Career Development*, 33(1), 3-18.
- Işık, E. (2013). Mesleki sonuç beklentisinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve denetim odağı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1419-1430.
- Kammer, P. P. (1987). Intrinsic and extrinsic work values and career maturity of 9th-and 11th grade boys and girls. *Journal of Counseling and Development*, 65, 420-423.
- Karaca, A. (2018). *Yedinci sınıf öğrencilerinin çeşitli meslek grupları hakkındaki algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi ve öğrencilerin gelecekte meslek seçiminde rol oynayan faktörlerin belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- King, M. M., & Multon, K. D. (1996). The effects of television role models on the career aspirations of African American junior high school students. *Journal of Career Development*, 23(2), 111-125.
- Kiuru, N., Salmela-Aro, K., Nurmi, J. E., Zettergren, P., Andersson, H., & Bergman, L. (2012). Best friends in adolescence show similar educational careers in early adulthood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 33(2), 102-111.

- Kolukısa, C. (2015). *Müzik öğretmeni adaylarının ilk ve ortaöğretimde aldıkları müzik eğitiminin meslek seçimine etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Korkut-Owen, F. (2008). *Meslek seçimini etkileyen etmenler*. R. Özyürek (Ed.). Kariyer yolculuğu (ss.1-16). Ankara: Ulusal Ajans.
- Korkut-Owen, F., Mutlu-Süral, T., Arıcı-Şahin, F., & Demirtaş-Zorbaz, T. (2015). *Kariyer yelkenlisi modeli*. F. Korkut-Owen (Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Korkut-Owen, F., Kepir, D. D., Özdemir, S., Ulaş, Ö., & Yılmaz, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin bölüm seçme nedenleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 135-151.
- Kotrlık, J. W., & Harrison, B. C. (1989). Career decision patterns of high school seniors in Louisiana. *Journal of Vocational Education Research*, 14(2), 47-65.
- Kracke, B. (2002). The role of personality, parents and peers in adolescents career exploration. *Journal of Adolescence*, 25(1), 19-30.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı kuram ve uygulamalar*. Ankara Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2004). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yayın.
- Laramore, D. (1984). Parents' role in the education and career decision-making process. *Journal of Career Education*, 10(4), 214-215.
- Leong, F. T. (1991). Career development attributes and occupational values of Asian American and White American college students. *The Career Development Quarterly*, 39(3), 221-230.
- Mashankhan, A. (2013). *Yabancı uyruklu öğrencilerin kariyer tercihlerini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Meikle, H. (2008). *The role of occupational values and support in career choice: an emphasis on women in science* (Unpublished Doctoral Dissertation). University of South Florida, Florida, USA.
- Mercimekçi, M. (2003). *Ortaöğretim kurumlarında verilen sanat eğitimi derslerinin öğrencilerin sanatla ilgili meslek seçimlerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Murphy, S. A. (2000). *The study of career values by generation and gender* (Unpublished Doctoral Dissertation). The Fielding Institute, USA.
- Niles, S. G., & Bowsbey, J. H. (2005). *Career development interventions in the 21st century*. Ohio: Pearson Educations Inc.
- Öğrenci, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (2018). 2018 YKS değerlendirme raporu. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/GENEL/YKSDegradapor06082018.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Ömürbek, V., & Usul, H. (2008). Muhasebe mesleğinin seçilmesinde etkin olan etkenlerin faktör analiziyle incelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (37), 164-173.

- Özyürek, R., & Atıcı, M. K. (2016). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında kendilerine yardım eden kaynakların belirlenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(17), 33-42.
- Patton, W. (2000). *Changing career: The role of values*. A. Collin & R. A. Young (Eds.). The future of career (ss. 69-82). United Kingdom: Cambridge University Press.
- Razon, N. (1983). Meslek seçimi ve mesleğe yöneltme. *Eğitim ve Bilim*, 8(43), 24-45.
- Reeves, D. L., & Karlitz, G. (2005). *Career ideas for teen education and training*. New York: Bright Futures Press.
- Roe, A. (1956). *The psychology of occupations*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Round, J. B., & Armstrong, P. I. (2005). *Assessment of interests and values*. S. D. Brown & R.W. Lent (Eds.), Career development and counseling (ss. 305-329). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Sav, D. (2008). *Bireysel kariyer planlamada etkili olan faktörler ve üniversitelerin etkisi üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Schein, E. (2007). Career anchors revisited: Implications for career development in the 21st century. *NHRD JOURNAL*, 1(4), 27,33.
- Schröder, E., Schmitt-Rodermund, E., & Arnaud, N. (2011). Career choice intentions of adolescents with a family business background. *Family Business Review*, 24(4), 305-321.
- Sharf, R. S. (2006). *Applying career development theory to counseling*. USA: Thomson Brooks/Cole.
- Shoffner, M. F. (2006). *Career counseling, theoretical perspectives*. D.Capuzzi & M. D. Stauffer (Eds.), Career counseling foundations, perspectives and applications (ss. 40-68). ABD: Pearson Educations, Inc.
- Splete, H., & Freeman, G. A. (1985). Family influences on the career development of young adults. *Journal of Career Development*, 12(1), 55-64.
- Super, D. E. (1995). *Values: their nature, assessment, and practical use*. Super, D. E & Sverko, B. (Eds.), Life roles, values and careers (ss. 54-61). San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Sverko, B., Babarovic, T., & Sverko, I. (2008). *Assessment of value and role salience*. J.A.Athanasou & R. V. Esbroeck (Eds.), International handbook of career guidance. Springer Science+Business Media.
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Yayımlanmamış doktora tezi). Yeditepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2011). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığına giriş*. B.Yeşilyaprak (Ed.). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya (ss. 1-41). Ankara: Pegem Akademi.
- Yu, C. (2011). Chinese knowledge employees' career values, perceived organizational support and career success. *Business*, 3, 274-282.

Zunker, V. G. (2006). *Career counseling a holistic approach*. ABD: Brooks/Cole Product.

Extended Abstract

Introduction: Choosing a career affects many areas in an individual's life significantly. This choice made by the individual is a dynamic process affected by many situations rather than a sudden decision. This process is becoming more critical for students who are passing from high school to university (Yeşilyaprak, 2000).

There are many factors affecting the choice of career. In this process; society, friends, family expectations, the value given to the work, job opportunities after graduation, personality trait of the individual may be effective). (Frady, 2005; Zunker, 2006). Some theories have tried to explain the career that affect the choice of profession in different ways. Although these theories mainly focus on personal factors (ability, interest, personality traits, value), some theories have tried to structure the effects of environmental factors (Roe, 1956; Sharf, 2006). Work values are one of the strong determinants of personal factors (Brown & Crace, 1996). Work values are actually the ideal characteristics of a person related to a career. Occupational values express their opinions about what an individual wants to do for a job or activity (Brown, 2003; Round & Armstrong, 2005; Kuzgun, 2006; Patton, 2000; Yu, 2011). Values can be influenced by many factors such as environment, culture, socio-economic level and gender (Brown & Crace, 1996; Reeves & Karlitz, 2005).

Some studies emphasize the important and complementary role of environmental factors in the choice of profession. Family members are one of the most important environmental factors in choosing a child's profession (Amundson & Perner, 1998; Aytakin, 2005; Emre, 2014; Erdil, 2006; Hairston, 2000; Kortlik & Harrison, 1989; Mashankhan, 2013; Ömürbek & Usul, 2008; Splete & Freeman 1985; Vurucu, 2010).). Apart from family members, other individuals who are effective in choosing an individual's profession are the people who are around and who are their role models. These people may be close friends, teachers, heroes, or people recognized in the media (Korkut-Owen, 2008).

In this study, it is aimed to determine what high school students are looking for in an ideal profession. In addition, it was aimed to determine the level of professions that high school students would choose in the future and to what extent they were influenced in the selection of these professions.

Method: A survey study design aimed at the numerical description of tendencies, attitudes or opinions towards the choice of profession of high school students was used (Creswell, 2014). In this framework, 855 high school students were surveyed and the results were presented in graphs. The age range of the students is 15-17 ($x = 16.28$ years, $ss = 0.75$). 469 of the students were female (55%) and 386 were male (45%).

Results: The most important features that high school students are looking for in an ideal profession are good income, bringing happiness, being easy, working hours suitable, being talent-personal characteristics, being respectable, moving and excited, job guarantee, being beneficial to people and being free. In the future, high school students want to choose the most professions are doctors, engineering, police officers, teaching, advocacy, architecture, prosecution, nursing, physiotherapist, dentist, judge, psychological counselor, pharmacist and theology professions. The students see the determinants in the professional choices as themselves, parents, teachers in the school, school counseling, characters in the television, friends, relatives, teachers at the training center and counselor at the training center.

Discussion & Conclusion: Research results, high school students tend to be more job security based. In these preferences, their interests, talents and work values are taken into consideration. Second place they cared about their parents' suggestions. These findings indicate that job security and economic income are important criteria for high school students. In the studies conducting at the field of career counseling to be carried out in schools, it is mandatory to provide guidance services to the students by taking into consideration the value of the job security which shows its effect more clearly in recent years. Although the students make the most important decision-makers in their professional choices, they appear to be restricted by their job security and economic income values rather than their own interests, abilities and personality traits. This restriction further deepens concerns about the future of the parents of their children. It is necessary to work on the psychological effects of these restrictions on students and parents in the guidance services to be performed.